

TAJNE PRZEZ POUFNE

Ochrona danych osobowych i bezpieczeństwo prawne dyrektora szkoły

Dyrektor szkoły, jako osoba odpowiedzialna za ochronę danych osobowych, jest bezpośrednio narażony na skutki karne przewidziane w *Ustawie o ochronie danych osobowych*.

Konstytucyjne prawo do nauki koresponduje w naszym kraju z szeregiem obowiązków władzy publicznej z zakresu edukacji. Niezależnie od tego, czy szkoła jest placówką publiczną, czy też niepubliczną, realizacja zadań oświatowych związana jest z przetwarzaniem danych osobowych uczniów oraz nauczycieli. W konsekwencji oznacza to, że szkoły, zapewniając dostęp do nauki, muszą jednocześnie pamiętać o przestrzeganiu szeregu innych konstytucyjnych zasad, również tych korespondujących z ochroną danych osobowych. Chodzi tu w szczególności o art. 51 ustawy zasadniczej, wskazujący, że tylko regulacje na poziomie ustawy mogą zobowiązywać obywateli naszego kraju do ujawniania dotyczących ich informacji o charakterze personalnym. W efekcie tego – co jest szczególnie istotne w przypadku szkół – ani przepisy prawa lokalnego, ani tym bardziej zarządzenia organów prowadzących nie mogą zobowiązywać dyrektorów szkół do pozyskiwania szerszego zakresu danych od uczniów i ich rodziców, niż jest to określone w aktach ustawowych. Jak widać, już na poziomie *Konstytucji* znajdujemy regulacje kierunku ochrony danych osobowych w szkołach.

Normy konstytucyjne skonkretyzowane zostały w *Ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych* (Dz.U. z 2002 r. Nr 101 poz. 926 ze zm.), dalej: uodo. Wskazana *Ustawa* nałożyła na szkoły szereg obowiązków, mających zapewnić zgodne z prawem przetwarzanie danych osobowych oraz wyposażyła osoby, których dane przetwarzamy, w instrumenty kontroli procesu przetwarzania dotyczących ich danych. W świetle art. 39 *Ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty* (Dz.U. z 2004 r. Nr 256 poz. 2572 ze zm.) szczególną rolę w realizacji obowiązków, wynikających z przepisów o ochronie danych osobowych, odgrywa dyrektor szkoły, który nie tylko zarządza danymi uczniów, ale jest także kierownikiem zakładu pracy dla zatrudnionych w szkole pracowników, co również wiąże się z przetwarzaniem danych osobowych. Nie ulega zatem wątpliwości, że to na dyrektorsze spoczywa obowiązek zapewnienia, aby przetwarzanie danych w szkole odbywało się zgodnie z prawem.

Przemawiają za tym także przepisy *Ustawy z dnia 19 lutego 2004 r. o systemie informacji oświatowej* (Dz.U. z 2004 r. Nr 49 poz. 463 ze zm.), dalej: usio. oraz przepisy

Rozporządzenia MENiS z dnia 19 lutego 2002 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji (Dz.U. z 2002 r. Nr 23 poz. 225 ze zm.) i *Rozporządzenia MKiDN z dnia 28 marca 2000 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne szkoły i placówki artystyczne dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji* (Dz.U. z 2000 r. Nr 49 poz. 573). Z przepisów usio. wynika bowiem, że dyrektor szkoły odpowiada za prawidłowe wykonanie obowiązku sprawdzenia kompletności, poprawności i zgodności ze stanem faktycznym danych gromadzonych w bazach danych oświatowych. Ponadto wskazane powyżej rozporządzenia wskazują na dyrektora szkoły jako osobę odpowiedzialną za właściwe prowadzenie i przechowywanie dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej. Należy podkreślić, iż z racji kierowania szkołą dyrektor ponosi odpowiedzialność również za wykonanie tych obowiązków, które przepisy oświatowych aktów prawnych nakładają na szkoły. Przykładem takiego przepisu jest art. 12 usio., nakładający na szkoły obowiązek właściwego zabezpieczenia prowadzonych przez nie baz oświatowych, które przecież oparte są w głównej mierze na danych osobowych.

Dane osobowe mogą być zbierane wyłącznie w oznaczonych i zgodnych z prawem celach, a ich zakres nie może przekraczać informacji niezbędnych do realizacji tych celów.

PODSTAWOWE OBOWIĄZKI DYREKTORA SZKOŁY

Do najważniejszych obowiązków dyrektora szkoły, wynikających w linii prostej z uodo., należy zabezpieczenie przetwarzanych danych osobowych. Kwestie bezpieczeństwa nabierają tu szczególnego znaczenia z uwagi na istnienie w szkołach tzw. danych wrażliwych, czyli informacji o tych zwiększoną ochroną prawną. Tego typu dane pojawiają

się w szkole np. w chwili składania przez rodziców informacji o alergiach czy też orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego dziecka. Obowiązki w zakresie zabezpieczenia danych osobowych ujęte zostały w rozdziale 5 uodo. Wymagają one od administratora danych szczególnej staranności w zakresie ochrony interesów osób, których dotyczą przetwarzane dane. Jeden z tych obowiązków, a mianowicie konieczność zapewnienia merytorycznej poprawności przetwarzanych danych, ściśle koresponduje z obowiązkiem sprawdzenia kompletności, poprawności i zgodności ze stanem faktycznym gromadzonych danych. Chodzi o to, aby dane były kompletne (pełne), aktualne oraz zgodne z prawdą.

„Osoby obowiązane do ochrony danych osobowych” to wszystkie osoby fizyczne przetwarzające dane, a więc wszyscy pracownicy szkoły upoważnieni do przetwarzania danych osobowych, w tym również nauczyciele.

Pamiętać też należy, że dane osobowe mogą być zbierane wyłącznie w oznaczonych i zgodnych z prawem celach, a ich zakres nie może przekraczać informacji niezbędnych do realizacji tych celów. Ważne jest również to, aby dane, w postaci umożliwiającej identyfikację osób, których dotyczą, przechowywane były nie dłużej, niż jest to określone w przepisach prawa i jest niezbędne do osiągnięcia celu przetwarzania. Kwestie te nabierają szczególnego znaczenia w procesie rekrutacji uczniów, w przypadku którego odczuwalny jest brak stosownych aktów prawnych

i precyzyjnych regulacji, określających zakres danych osobowych kandydatów i ich rodziców, niezbędny do osiągnięcia założonego celu, jakim jest przyjęcie ucznia do szkoły. W efekcie na dyrektorze szkoły spoczywa konieczność podejmowania samodzielnych decyzji w tym obszarze, co może prowadzić do poważnego naruszenia zasad wyrażonych w art. 26 ust. 1 uodo. Warto jednak zaznaczyć, że sytuacja ta pozostaje pod stałą kontrolą GIODO.

ODPOWIEDZIALNOŚĆ KARNA DYREKTORA SZKOŁY

Dyrektor szkoły jako osoba, która dźwiga na swoich barkach ciężar odpowiedzialności za ochronę danych osobowych, jest bezpośrednio narażony na skutki karne przewidziane w uodo. *Ustawa o ochronie danych osobowych* wymienia 6 przestępstw – na szczególną uwagę zasługują przestępstwa określone w art. 51 i 52, mówiące o konieczności ochrony danych przed dostępem osób nieupoważnionych, w tym przed zabránieniem, podejrzeniem i zniszczeniem. Sankcjami groźącymi za popełnienie wskazanych tu przestępstw są grzywna, kara ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku, a w przypadku, gdy sprawca działa umyślnie, nawet do lat 2. Zauważyć należy, że wskazane powyżej artykuły chronią nie tylko poufność, ale również integralność danych osobowych. Ponadto przewidują one, że naruszenie poufności i integralności może być wynikiem działań nieumyślnych, co jednak nie zwalnia sprawcy z odpowiedzialności karnej. Dla wypełnienia znamion przestępstwa w zakresie „udostępnienia danych” wystarczy bowiem, aby z danymi zapoznała się przynajmniej jedna nieupoważniona osoba.

Inaczej jest natomiast w przypadku „umożliwienia dostępu do danych”, gdzie nie ma znaczenia, czy osoba nieupoważniona faktycznie zapoznała się z danymi. Przestępstwo takie polegać może np. na ujawnieniu hasła do systemu informatycznego wykorzystywanego do przetwarzania danych osobowych. Czyn zabroniony, spenalizowany w powołanym przepisie, może zostać popełniony przez administratora danych lub osobę obowiązującą do ochrony danych osobowych. Biorąc pod uwagę, że status administratora danych może przysługiwać osobie prawnej lub jednostce organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej, odpowiedzialność karną ponosić będzie oznaczona osoba fizyczna, odpowiedzialna za działanie osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej. Chodzi tutaj o takie osoby fizyczne, którym obowiązujące przepisy prawa lub statut danej jednostki organizacyjnej przyznają uprawnienia decyzyjne, w tym odnoszące się do decydowania o celach i środkach przetwarzania danych osobowych. W przypadku szkoły taką osobą jest **dyrektor**. Wskazać również należy, że wspomniane powyżej „osoby obowiązane do ochrony danych osobowych” to wszystkie osoby fizyczne przetwarzające dane, a więc wszyscy pracownicy szkoły upoważnieni do przetwarzania danych osobowych, w tym również nauczyciele. W tym miejscu warto zaznaczyć, że w świetle art. 39 ust. 2 uodo. osoby, które zostały upoważnione do przetwarzania danych osobowych, zobowiązane są do zachowania w tajemnicy sa-

mych danych, do których mają dostęp, jak również sposobów i metod zabezpieczenia tych danych. Z uwagi na możliwość pociągnięcia osób upoważnionych do odpowiedzialności karnej za udostępnienie danych lub umożliwienie dostępu do nich osobom nieupoważnionym ważne jest, aby przyjęcie obowiązku zachowania w tajemnicy danych poświadczono zostało przez te osoby na piśmie.

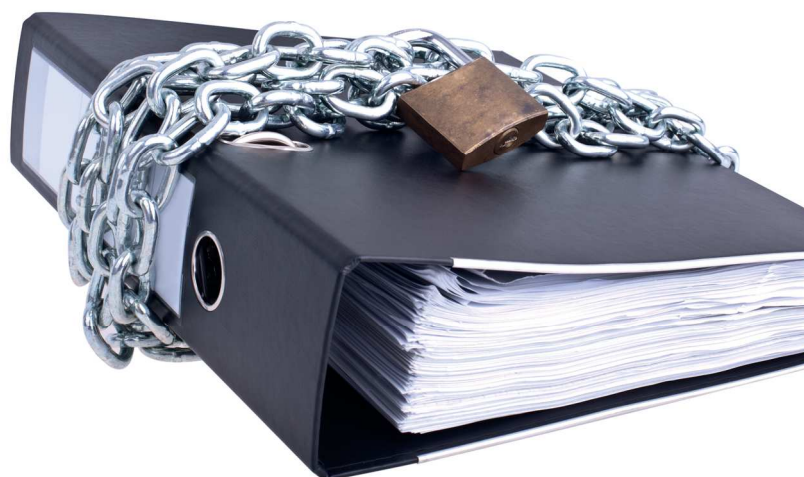
Naruszenie obowiązku zabezpieczenia danych osobowych, o którym mówi art. 52 uodo., obciąża w całości dyrektora szkoły, jako osobę odpowiedzialną za kierowanie szkołą, a co za tym idzie – za prawidłową realizację obowiązków określonych w rozdziale 5 uodo. Należy pamiętać, że w tym przypadku dla wypełnienia znamion przestępstwa wystarczające jest samo niedopełnienie obowiązku zabezpieczenia danych, bez konieczności ich zabrania przez osobę nieuprawnioną, uszkodzenia lub zniszczenia.

Od 7 marca br., kiedy to weszła w życie ostatnia nowelizacja uodo., odpowiedzialność karna grozi dyrektorowi szkoły również na gruncie działań inspekcyjnych GODO. Dyrektor zobowiązany jest bowiem do umożliwienia inspektorom dokonania czynności kontrolnych, a zwłaszcza: spełnienia żądań w zakresie złożenia pisemnych lub ustnych wyjaśnień, ustalenia stanu faktycznego w zakresie przetwarzania danych osobowych, wglądu do wszelkich dokumentów mających bezpośredni związek z przedmiotem kontroli oraz sporządzania przez inspektorów kopii tych dokumentów, przeprowadzania oględzin urządzeń, nośników oraz systemów informatycznych służących do przetwarzania danych. Udaremnienie lub utrudnianie czynności kontrolnych może skutkować pociągnięciem dyrektora szkoły do odpowiedzialności karnej. Przez udaremnienie należy rozumieć całkowite uniemożliwienie wykonania kontroli, które m.in. może polegać na niewpuszczeniu inspektora na dany teren, niedopuszczeniu do określonych urządzeń lub na odmowie złożenia wyjaśnień. Utrudnianie przejawia się natomiast w zakłócaniu przebiegu czynności kontrolnych w sposób uniemożliwiający osiągnięcie ich celu, którym jest ustalenie stanu faktycznego.

ODPOWIEDZIALNOŚĆ DYSCYPLINARNA I ADMINISTRACYJNA

Efektom przeprowadzenia przez inspektorów GODO czynności kontrolnych może być wszczęcie postępowania administracyjnego i wydanie decyzji nakazującej przywrócenie stanu zgodnego z prawem. To właśnie dyrektor zobowiązany jest do podjęcia stosownych działań. Kwestia ta nabrała istotnego znaczenia w związku ze wspomnianą już nowelizacją uodo., która weszła w życie w dniu 7 marca 2011 r. Zmiany w ustawie pozwoliły Generalnemu Inspektorowi Ochrony Danych Osobowych na nakładanie grzywny na podmioty niewykonujące jego decyzji administracyjnych.

W wyniku postępowania kontrolnego przeciwko dyrektorowi szkoły, winnemu dopuszczenia do uchybienia w procesie przetwarzania danych osobowych, może zostać wszczęte postępowanie dyscyplinarne. Żądanie wszczęcia takiego postępowania jest kierowane do organu prowadzącego

szkołę. Wraz ze skierowaniem takiego żądania GODO wymaga poinformowania go, w określonym terminie, o podjętych działaniach i wynikach postępowania dyscyplinarnego.

Zmiany w uodo., która weszła w życie 7 marca 2011 r. pozwoliły Generalnemu Inspektorowi Ochrony Danych Osobowych na nakładanie grzywny na podmioty niewykonujące jego decyzji administracyjnych.

W działalności szkoły z przetwarzaniem danych osobowych spotykamy się niemalże na każdym kroku. Jednocześnie zauważyć należy, że problematyka tego obszaru w placówkach edukacyjnych nie została rozpoznana w stopniu wystarczającym. Brak jednoznacznych przepisów szczególnych, regulujących przetwarzanie danych osobowych w oświacie, zakorzenione głęboko i utrwalane latami błędne nawyki kadry pedagogicznej, braki finansowe na wprowadzenie zaawansowanych technologii bezpieczeństwa teleinformatycznego powodują powstawanie realnych zagrożeń dla przetwarzanych w szkołach danych osobowych, a w bezpośredniej konsekwencji – również dla dyrektorów tych placówek.

Adam Myziak
Inspektor GODO w latach 2000–2010

Artykuł rozpoczyna cykl opracowań dotyczących ochrony danych osobowych w szkołach. W kolejnych wydaniach „Miesięcznika Dyrektora Szkoły” ukażą się artykuły poruszające zagadnienia związane m.in. z problematycznymi kwestiami przetwarzania danych osobowych w szkołach, najczęstszymi uchybieniami, systemami informatycznymi służącymi do przetwarzania danych osobowych oraz inspekcji GODO w szkołach. W trakcie trwania cyklu umożliwiamy Państwu zadawanie pytań naszemu ekspertowi z zakresu ochrony danych osobowych. Pytania prosimy przysyłać na adres: adomagala@oficynamm.pl.